

पारंपरिक देशी बीजांचे संवर्धन व जतन करण्याच्या दृष्टीने राज्यस्तरावर महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी अंतर्गत स्थापन केलेल्या जीन बँकेच्या बळकटीकरणास प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,

शासन निर्णय क्रमांक : मफुवि-१४१५-प्र. क्र.१३१/८-अ,

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक : ३१ मार्च, २०१६.

संदर्भ :- संशोधन संचालक, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी यांचे पत्र क्रमांक : संसं/ससंसं/जीन बँक/२४३९/२०१५, दिनांक ०७/०९/२०१५

प्रस्तावना :-

पीक विविधता हा जैविक विविधतेचा एक भाग आहे आणि अन्न सुरक्षा, दारिद्र्य निर्मुलन, पर्यावरण संरक्षण आणि शाश्वत विकासाच्या दिशेने पिकांचा महत्त्वाचा वाटा आहे. मोठ्या प्रमाणात होणा-या हवामानातील नैसर्गिक बदलांमुळे (उदा. दुष्काळ, पूर, वणवा इत्यादी) विविध गुणधर्म असलेल्या पारंपरिक देशी वाणांचे झपाट्याने निर्मुलन होत आहे. हवामानाच्या बदलांतील जैविक तसेच अजैविक ताणांमुळे पारंपरिक प्रजातींमध्ये अनुवंशिक बदल होत आहेत. त्यामुळे या पारंपरिक देशी वाणांचे बीयाणे संग्रहीत करून कमी खर्चामध्ये संवर्धन व पृथःकरण करणे व त्यांच्या अनुवंशिक गुणधर्मांचे जतन करण्यासाठी सदर बीयाणांची जीन बँकेद्वारे दीर्घकालीन साठवणूक करणे अत्यावश्यक आहे. तसेच विविध नैसर्गिक कारणांमुळे चांगल्या पारंपरिक देशी वाणांचा मोठ्या प्रमाणावर होणारा -हास रोखून महत्त्वपूर्ण गुणधर्म असलेल्या विविध पिकांच्या सुधारीत अधिक उत्पादन देणा-या वाणांच्या निर्मितीसाठी उपयोग होऊन आपल्या देशाचे उत्पादन व उत्पादकता वाढविण्यास मदत होणार आहे. त्यासाठी गुणवत्तापूर्ण पारंपरिक देशी बीज जीन बँक स्तरावर जतन व शास्त्रोक्त पद्धतीने संवर्धन व पृथःकरण करण्याकरिता उपाययोजना करण्याची आवश्यकता आहे.

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी येथे केंद्र शासनाकडून प्राप्त झालेल्या निधीतून कृषि विद्यापीठाच्या औषधी व सुगंधी वनस्पती प्रकल्प परिसरात सन २०१३-१४ मध्ये जीन बँकेची स्थापना करण्यात आली आहे. या जीन बँकेमध्ये जवळपास ५००० विविध पिकांचे पारंपरिक देशी वाण संग्रहीत करण्याचे काम चालू झालेले आहे. सदर जीन बँकेचे बळकटीकरण करण्यासाठी अद्ययावत प्रयोगशाळा, शीतगृहे, भांडार, हरितगृहे, काचगृहे इत्यादी सुविधा निर्माण करणे, जीन बँकेसाठी लागणारे मनुष्यबळ कंत्राटी पद्धतीने उपलब्ध करून घेणे याकरिता येणारा रुपये ५९४.५० लक्ष इतका अनावर्ती व रुपये ४०५.५० लक्ष इतका आवर्ती खर्च मिळून एकूण रु. १०००.०० लक्ष इतक्या रकमेच्या बळकटीकरणाच्या प्रस्तावास मान्यता देण्याची बाब शासन स्तरावर विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

जैव विविधतेचे संवर्धन करण्याची निकड लक्षात घेऊन महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी येथे सन २०१३-१४ मध्ये जीन बँकेची स्थापना करण्यात आली आहे. सदर जीन बँकेचे बळकटीकरण करण्यासाठी अद्ययावत प्रयोगशाळा, शीतगृहे, भांडार, हरितगृहे, काचगृहे इत्यादी सुविधा निर्माण करणे, जीन बँकेसाठी लागणारे मनुष्यबळ कंत्राटी पद्धतीने उपलब्ध करून घेणे याकरिता येणारा रुपये ५९४.५० लक्ष इतका अनावर्ती व रुपये ४०५.५० लक्ष इतका आवर्ती खर्च मिळून एकूण रु. १०००.०० लक्ष इतक्या रकमेच्या बळकटीकरणाच्या प्रस्तावास प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदर जीन बँकेच्या बळकटीकरणासाठी करण्यात येणा-या खर्चाचा सविस्तर तपशील सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट- अ मध्ये नमूद केला आहे.

३. याबाबतचा खर्च महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी यांना योजनांतर्गत योजनांकरीता मागणी क्रमांक डी-३, कृषि विषयक संशोधन व शिक्षण या मुख्य लेखाशीर्षाखाली "०१ पीक संवर्धन, १२०, इतर संस्थांना सहाय्य, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना, (००) (०६) महात्मा फुले कृषि विद्यापीठाला सहाय्यक अनुदान दत्तमत (२४१५ ००७२)" या उपशीर्षांतर्गत "३१, सहाय्यक अनुदान (वेतनेतर)" या बाबीखाली सन २०१५-१६ या आर्थिक वर्षात मंजूर केलेल्या तरतूदीमधून भागविण्यात यावा.

४. सदर शासन निर्णय नियोजन व वित्त विभागाच्या सहमतीने नियोजन विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक २०४/१४३१, दिनांक २६/११/२०१५ व वित्त विभागाचा आनौपचारिक संदर्भ क्रमांक विवि/शिकाना/१७२, दिनांक ०५/०१/२०१६ अन्वये प्राप्त झालेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०३३११७०४५१३५०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(क. य. वंजारे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

- १) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- २) अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) अपर मुख्य सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) सदस्य सचिव तथा महासंचालक, महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, १३२/ब, भांबुर्डा, भोसलेनगर, पुणे-७,
- ५) कुलगुरु, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी, जिल्हा अहमदनगर,
- ६) संचालक (संशोधन), महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, १३२/ब, भांबुर्डा, भोसलेनगर, पुणे-७,
- ७) संशोधन संचालक, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी, जिल्हा अहमदनगर,
- ८) सहसंचालक (वित्त), महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, १३२/ब, भांबुर्डा, भोसलेनगर, पुणे-७,
- ९) कुलसचिव/नियंत्रक/विद्यापीठ अभियंता, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी, जिल्हा अहमदनगर,
- १०) कृषि आयुक्त, (अेजी १० सेल) महाराष्ट्र राज्य, पुणे (खर्च ताळमेळ शाखा),
- ११) उपविभागीय कृषि अधिकारी, अहमदनगर,
- १२) महालेखापाल, महाराष्ट्र १ / २ (लेखापरिक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई / नागपूर,
- १३) जिल्हा कोषागार अधिकारी, अहमदनगर,
- १४) उपकोषागार अधिकारी, राहुरी, जिल्हा अहमदनगर,
- १५) मुख्य लेखा परिक्षक, स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई,
- १६) उप मुख्य लेखा परिक्षक (वरिष्ठ) स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई,

- १७) जिल्हा लेखा परिक्षा अधिकारी, स्थानिक निधी लेखा, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी,
जिल्हा अहमदनगर,
१८) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
१९) निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई,
२०) वित्त विभाग (व्यय १ / बियुडी १३), मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२,
२१) नियोजन विभाग (कार्यासन १४३१), मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२,
२२) कक्ष अधिकारी, कार्यासन क्रमांक - २अ / ६अ / ७अ, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,
२३) कार्यासन ८-अ (निवडनस्ती), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

परिशिष्ट - "अ"

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी अंतर्गत जीन बँकेच्या बळकटीकरणासाठी आवश्यक खर्चाचा तपशील.

अ) सध्या अस्तित्वात असलेल्या जीन बँकेचे बळकटीकरण (नवीन बांधकामाचा विस्तार व अद्यावत प्रयोगशाळा उभारणी) करण्यासाठी लागणारा प्राथमिक अनावर्ती खर्च

१	नविन बांधकाम (प्रयोगशाळा, उपकरणे, ग्रीन हाऊस, काचगृह, भांडार इत्यादी)	रु. ५१२.५० लाख
२	अद्यावत प्रयोगशाळा उभारणी / उपकरणे	रु. ८२.०० लाख
	एकूण अनावर्ती खर्च	रु. ५९४.५० लाख

ब) सदर जीन बँकेसाठी आवश्यक असलेला कर्मचारी वर्ग कंत्राटी पध्दतीने उपलब्ध करून घेण्यासाठी वेतनावरील आवर्ती खर्च

अ. क्र.	पदनाम	पदांची संख्या	प्रतिवर्षी येणारा खर्च	पाच वर्षांकरिता येणारा खर्च
१	वरिष्ठ संशोधक	४	२७.२०	१३६.००
२	कनिष्ठ संशोधक	४	२२.००	११०.००
३	संगणक चालक	१	०१.४०	७.००
४	कुशल मजूर	४	०४.३०	२१.५०
५.	अकुशल मजूर	४	०८.००	४०.००
६	सुरक्षा रक्षक	३	०३.८०	१९.००
	एकूण	२०	६६.७०	३३३.५०

क) इतर आवर्ती खर्च

अ. क्र.	बाब	प्रतिवर्षी येणारा खर्च (रु. लाखात)	पाच वर्षांकरिता येणारा खर्च (रु. लाखात)
१	कार्यालयीन खर्च (इलेक्ट्रीकल चार्जेस, इंधन, स्टेशनरी, भाडोत्री वाहने इत्यादी)	१०.४०	५२.००
२.	नवीन उपकरणे खरेदी/ दुरुस्ती, माईनर रिपेअर्स इत्यादी)	४.००	२०.००
	एकूण	१४.४०	७२.००